

דף פרפראות וישב

לעילוי נשמת: פיליפ בן עזיזה פולט ז"ל

להצלחת: יעקב בן אורה הי"ו - אושרית בת חנה תחי' | יחזקאל דוד בן נעמי הי"ו - מוריה חנה בת מזל תחי'

מיכאל מאיר בן סמדר הי"ו - יעל חנה בת זהבית תחי' | ציון בן מרגול הי"ו **לזוג הגון:** דוד בן אורה נ"י

"וישב יעקב" (ל"ז - א')

ביקש יעקב לישב בשלווה. (רש"י פס' ב') בספר "ישועות מלכו" לרבי יהושע מקוטנא שואל, מה טיבה של אותה שלווה שביקש יעקב לעצמו, ומדוע נגזר עליו שלא ליהנות ממנה? ותירץ, הגמ' בסוף מסכת ברכות (ס"ד). אומרת, הנפטר מן המת, אל יאמר לו לך לשלום אלא לך בשלום, הנפטר מן החי יאמר לו לך לשלום. וההבדל, החי משתוקק להגיע לשלימות, ולכן מברכים אותו שילך אליו לך לשלום, לעומת זאת, המת חפשי הוא מהמצוות ואינו הולך אל השלימות, אלא נשאר עם השלימות שרכש לו בחייו, ולכן אומרים לו לך בשלום עם אותה שלימות שסיגלת לך פה בהיותך עדיין עלי אדמות. יעקב אבינו חשב, שלאחר שעברו עליו כל כך הרבה תלאות וצרות, הקב"ה לא ינסה אותו, ורצה לשבת בשלווה עם השלימות שרכש לו בימי חייו, אבל אז קפץ עליו רוגזו של יוסף, כי היה עליו עוד לעמוד בניסיון של מכירת יוסף ולעמוד בצדקו, והתברר לו כי עדיין עליו ללכת "לשלום", לנוע עוד לעבר השלימות.

"וישב יעקב" (ל"ז - א')

ביקש יעקב לישב בשלווה, קפץ עליו רוגזו של יוסף. (רש"י שם) מה הלשון "קפץ עליו רוגזו של יוסף", הרי קפיצה היא לשון דילוג וזריזות, והיה לו לומר בא עליו רוגזו של יוסף. מפרש רבי מרדכי דרוק בספרו "דרש מרדכי", יעקב רצה לשבת "בשלווה" לזכות ליום שבו "ועלו מושיעים לשפוט את הר עשיו והיתה לה' המלוכה" (עובדיה א' - כ"א), שאז לא יהיה עוד שעבוד מלכויות, ויוכלו ישראל לעבוד את ה' בשלווה. וכך כתב הרמב"ם בסוף הלכות מלכים (פרק י"ב הלכה ד') "לא נתאוו החכמים והנביאים לימות המשיח לא כדי שישלטו על כל העולם ולא כדי שירדו בעכו"ם ולא כדי שישנאו אותם העמים, ולא כדי לאכול ולשתות ולשמוח, אלא כדי שיהיו פנויים בתורה וחכמתה ולא יהיה להם נוגש ומבטל כדי שיזכו לחיי העוה"ב". אבל לבריאה יש סדר וזמנים לכל מאורע ומאורע, ומכיוון שמשמים נגזרו על ישראל גלויות ושעבודים, הרי גאולתם לא תבוא לפני שיתמלאו ימיהם של כל אותם גלויות ושעבודים. אבל כשראה הקב"ה עד כמה מתאוה יעקב "לישב בשלווה" ולזכות לגאולה השלימה, שיוכלו אז לעבדו בשלווה ונחת. מה עשה "קפץ עליו רוגזו של יוסף" זרז והקדים את מקרהו של יוסף, שממנו התחיל השתלשלות המאורעות שהביאו לשעבוד מצרים, שתזרז ותקדם את הגאולה השלמה.

"אלה תולדות יעקב יוסף" (ל"ז - ב')

"ביקש יעקב לישב בשלווה, קפץ עליו רוגזו של יוסף" (רש"י) יש להבין מדוע רש"י הקדים שביקש לישב בשלווה, וכי משום שביקש לישב בשלווה לכן קפץ עליו רוגזו של יוסף? מבאר רבי חיים פרידלנדר, ודאי ה' יתברך רוצה בשלוות הצדיקים וא"כ לא בגלל שביקש לישב בשלווה קפץ עליו רוגזו של יוסף, אלא הכוונה כאן לחינוך ולימוד הבנים. יעקב אבינו חשב שאינו צריך כבר לדאוג עבור חינוך ילדיו, שהם כולם בחירי ה', ויכול לשבת בשלווה... עלזה קפץ עליו רוגזו של יוסף. מזה רואים שאף בבנים היותר גדולים וצדיקים, צריך האב שלא להסיח דעתו, להוכיחם ולהורותם איך להתנהג!

"וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען" (ל"ז - א')

מהו כפל הלשון "בארץ מגורי אביו בארץ כנען", הרי כולם יודעים שיעקב גר בארץ כנען. אלא כשיעקב היה בבית לבן, חשש משתי זכויות שהיו מיוחדות לעשיו, א'. כיבוד הורים. ב'. ישיבת ארץ ישראל. עכשיו התהפך הגלגל, המצוות שהיו רק אצל עשיו כאילו נלקחו ממנו וניתנו ליעקב. שהרי בסוף הפרשה הקודמת (ל"ו - ו' - ח') מספרת התורה "ויקח עשיו את נשיו ואת בניו ואת בנותיו ואת כל נפשות ביתו וכו' וילך אל ארץ מפני יעקב אחיו וכו' וישב עשיו בהר שעיר" - עשיו לא רק שעזב את הוריו, אלא גם יצא לחו"ל. ולכן, התורה מציינת שכנגד זה ליעקב אבינו חזרו שתי מצוות אלו, א'. "וישב יעקב בארץ מגורי אביו" - שם יוכל לקיים מצוות כיבוד הורים, ויוכל לשמשו לעת זקנותו. ועוד, שגם ישב בארץ כנען, ארץ ישראל, ובכך קיים מצוות ישיבת ארץ ישראל.

"וישב יעקב" (ל"ז - א')

כתב החיד"א, מצרותיו של יעקב, רואים את גדלותו. אם ניקח את צרותיו של יעקב ונמנה אותם, נראה בתוכם דבר מעניין. יוסף, דינה, עשיו, לבן, אם ניקח אות שניה של כל מילה יוצא **וישב**, אמנם יעקב עבר צרות רבות, אך בכל זאת לא התייאש ולא נשבר, אלא "וישב". בתוך הצרות שעבר, התיישב בדעתו ולא נתן לייאוש שיאחז בו, ורק בזכות כך ניצל מכל צרותיו.

"אלה תולדות יעקב יוסף" (ל"ז - ב')

מנהג אשכנז בכל מקום שצריך להזכיר שמו של אדם, בעליה לתורה, בכתובה, ועל מצבתו מזכירים שמו ושם אביו, פלוני בן פלוני, המקום היחיד שמזכירים שם אמו הוא בחולה, כשמתפללים לרפואה מזכירים פלוני בן פלונית, **אומר ה"בן איש חי"**, לאביו יש עוון ביטול תורה, אבל נשים אינם מחויבות בלימוד התורה, לכן אינן נענשות כשהן מתבטלות מלימוד התורה, לכן כשבאים להתפלל על חולה מזכירים שם אמו, כי הזכרת שם אביו עלולה לעורר את עוון ביטול תורה שיש בידי אביו.

"יוסף בן שבע עשרה שנה היה רועה את אחיו בצאן" (ל"ז - ב')

נפלאים דרכי ההשגחה, ונסתמים מבינתו של אדם. מה שנראה לפעמים כאסון, פעמיים הייתה זו הסיבה לעלייתו בדרגה. אומר ה"חפץ חיים", פרשה זו של מכירת יוסף, מרמזת על עתידו של עם ישראל. ואכן כזה יהיה גם עמנו, כאשר לעתיד לבוא תתגלה מלכותו יתברך, ותתגלה דרך הנהגתו של הקב"ה, אז יראו כולם, שכל התלאות וכל הייסורים שפקדו את עם ישראל בגלותו, הייתה סיבה לעלייתו לגדולה, וכי כל הצרות היו בעצם המקור לישועתם של ישראל. **ולפי"ז מסביר ה"חפץ חיים"** פסוק בישעיהו (י"ב - א') "ואמרת ביום ההוא אודך ה' כי אנפת בי", היינו, יבוא זמן שתיתן שיר תודה לה' על ייסוריו ששלח לך, שכן אז ביום ההוא תבין כי הם היו הסיבה לישועתך ולהצלחתך.

"והוא נער את בני בלהה ואת בני זלפה נשי אביו" (ל"ז - ב')

שואל רבי זלמן סורוצקין מה ראה הכתוב לציין כאן את העובדה, שבלהה וזלפה הם נשי אביו? וכי לא ידענו זאת כבר קודם?! ומתרץ, מאחר ובני לאה היו מזלזלים בבניהן של בלהה וזלפה, וקוראים להם "בני השפחות", בקשה כאן התורה להדגיש את העובדה שבלהה וזלפה היו נשי יעקב, ולא שפחות. יוסף החשיב אותן כנשי אביו ממש, ואת בניהן כאחים שווים. וכדי להודיע שכן נהג יוסף, ראתה התורה להדגיש זאת דווקא כאן, לאחר שציינה שיוסף "נער את בני בלהה ואת בני זלפה" - שהיה רגיל אצלם ומקרבים (רש"י), שהיה רגיל לשהות עמם ולקרבים כאחים שווים, מפני שהחשיב את אמותיהם לנשי אביו.

"והוא נער את בני בלהה" (ל"ז - ב')

היה עושה מעשה נערות מתקן בשערו. (רש"י) האדמו"ר רבי בונים מפשיסחא כותב שהסלסול בשער הוא לא רק כפשוטו אלא יש בו רמז על מהותו של יוסף הצדיק. על הפסוק בפרשת חוקת (י"ט - ב') "פרה אדומה תמימה", אומר רש"י, "תמימה" - שאם היו בה שתי שערות שחורות פסולה. אבל לגבי ה"תמים תהיה עם ה' אלוקיך", אפילו פגם כחוט השערה פוסל אם יש חסרון בתמימות, לכן הקב"ה מדקדק עם הצדיקים כחוט השערה (יבמות קכ"א) והוא שאמר יוסף מתקן בשערו היה - מטפל בתמימותו שלא לפגום בה אף כחוט השערה.

"ועשה לו כתנות פסים" (ל"ז - ג')

לעולם אל ישנה אדם בנו בין הבנים, שבשביל משקל שני סלעים מילת (משי) שנתן יעקב ליוסף יותר משאר בניו, נתקנאו בו אחיו, ונתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים. (שבת י'): איך ניתן לומר שבגלל שיעקב נתן ליוסף בגד יותר יקר משאר האחים ירדו למצרים, הרי גזירת הגלות כבר קודם לכן, ונאמרה לאברהם אבינו בברית בין הבתרים, (בראשית ט"ו י"ג) "כי גר יהיה זרעך"?

מתרץ הרב שלמה לוינשטיין (הופיע ב"אור לנר"), למדנו מכאן יסוד גדול מיסודות האמונה, חז"ל אינם מתכוונים לומר שבגלל אותו "משקל שני סלעים מילת התגלגלו אבותינו למצרים", אלא כוונתם לומר כך: דע לך, שהם היו צריכים להתגלגל למצרים, אלא שירידה זו יכולה להיות מהרבה סיבות אלא שמגלגלים זכות ע"י זכאי וחובה ע"י חייב, ואם גלגל הקב"ה את אבותינו למצרים באופן זה, שיעקב העדיף בן אחד על פני שאר הבנים, הרי שבא ללמדנו שדבר זה אינו טוב. **רעיון זה אומר גם הרבי מקוצק** (בספר קול מבשר), על חטא מכירת יוסף שעל ידה ירדו למצרים, הרי הגלות כבר נגזרה אצל אברהם אבינו. ומתרץ, אמת, נגזרה גזירה, אבל זה לא היה צריך להגיע ע"י מכירה. שהרי יעקב שלח את יוסף ואמר לו "לך נא ראה את שלום אחיך ואת שלום הצאן", א"כ היה יכול להיות שיוסף היה הולך ותועה עד שהיה מגיע למצרים בלי המכירה ומתמנה למשנה למלך ואחיו היו יורדים אחריו, אלא שאחיו מכרו אותו והתגלגל על ידם שירדו למצרים.

"ויראו אחיו כי אותו אהב אביהם מכל אחיו" (ל"ז - ד')

יש לדקדק, מאחר שכבר אמר בתחילת הפסוק "ויראו אחיו", ולא יזוהו צורך חזר ואמר שנית "מכל אחיו", היה לו לומר 'כי אותו אהב אביהם מכולם' או 'מהם'.

מפרש ה"משך חכמה", מה שיעקב אוהב את בני רחל יותר מאת שאר בניו, זה עוד היה להם מובן, שהרי רחל עיקרה של בית היתה (בר"ר ע"א - ב', ועוד) ולכן מסתברא שיאהב יותר אותה ואת ילדיה. אבל אחרי שראו שהוא אוהב את יוסף אפילו יותר מבנימין אחיו, שגם הוא בנה של רחל, הבינו שאין זו מאהבת יעקב לרחל גרידא, אלא אהבה מיוחדת שיש לו ליוסף. מיד הסיקו כי בוודאי הוא בגלל הדיבה שמביא עליהם ומתכבד בקלונם. זהו "כי אותו אהב אביהם מכל אחיו", אף יותר מבני אמו.

עוד יש מבארים (משמרת איתמר, ועוד) כי בא ללמדנו ענוותנותם של השבטים, שלא באו לדרוש את כבוד עצמם. כי כך אמר כל אחד לעצמו: בשלמא אני איני חשוב כלל, לכן מובן שיעקב אוהב את יוסף יותר ממני. אבל שאר האחים הקדושים, הרי הם יקרים וחשובים ביותר, ולמה אבא אוהב את יוסף יותר מהם. לכן חזר ואמר "מכל אחיו", היינו שאר אחיו.

"וישנאו אותו ולא יכלו דברו לשלום" (ל"ז - ד')

אדם ששונא את חברו, אם הוא לא מדבר איתו, השנאה רק מתגברת, אבל אם הוא ידבר איתו, יכולים לבוא לידי פשרה, או שיתנצל, ואז השנאה תרד ובמשך הזמן תישכח לגמרי. ולכן התורה ציוותה "לא תשנא את אחיך בלבבך" - אל תשמור לו שנאה בלב, אלא "הוכח תוכיח את עמיתך" ותאמר לו את כעסך, ואז יתבררו הטענות ומתוך כך יבואו לידי שלום.

אומר רבי יהונתן אייבשיץ, על אחי יוסף התורה מספרת "ולא יכלו דברו לשלום", לא באו לידי הידברות שהיתה יכולה לגרום להורדת השנאה, כי הם שמרו את השנאה בלב ולכן השנאה התגברה.

"בעוד שלשת ימים ישא פרעה את ראשך וגו'" (מ, ט)

והרי שאל המגיד מדובנא חלומותיהם של שר האופים ושל שר המשקים היו דומים מאד בתכנם, ומדוע פתר יוסף, כי את שר המשקים ישיב פרעה למשרתו כבתחילה, ואילו שר האופים ייתלה?

אלא הסביר זאת המגיד במשל - משל למה הדבר דומה? צייר אחד ציור נפלא! בציור נראה אדם הנושא על ראשו סל ובו ככר לחם. עמדו שני אנשים והביטו בציור. בעודם מביטים, באה ציפור והחלה לנקר במקורה את ככר הלחם שבציור... ראה - אמר האחד כמה גדול צייר זה, עד כדי כך שהציפור טועה וחושבת כי הלחם אמיתי... לא אמר חברו אין הוא צייר גדול כלל. אמנם, הלחם נראה אמיתי, אולם מדוע אין הציפור מפחדת מן האדם אשר הסל על ראשו... כן הוא גם הנמשל סיים המגיד כאשר ספר שר האופים ליוסף את חלומו אמר: "והעוף אכל אתם מן הסל מעל ראשי". הבין יוסף כי אין הציפור מפחדת ממנו, סימן שנגזרה עליו מיתה, וסופו שייתלה!

"ולא זכר שר המשקים את יוסף וישכחו" (מ, כג)

מבאר רש"י, מפני שתלה יוסף בטחונו בשר המשקים, נענש והיה במאסר במשך שנתיים ימים. מדת בטחונו בה' של רבי יוסף יוזל הורוביץ, הידוע בכינויו "הסבא מנובהרדוק", היתה מן המפורסמות. פעם אחת ישב הסבא בבית בודד ביער ולמד תורה. השעה הייתה שעת לילה מאוחרת, אולם הסבא בהתמדתו הרבה, ישב ולמד שעות רבות, עד שהנר שהאיר לו נאכל כליל... ישב הסבא בחושך מוחלט והצטער על ביטול התורה אשר נגרם לו. בטוח אני חשב הסבא כי ה' יזמין לי את כל צרכי... מחשבות בטחון בה' מלאו את ראשו, משום כך קם לפתע ופתח את הדלת... בו ברגע נגש אליו אדם לא מוכר מתוך היער, מסר לו נר חדש ונעלם". במשך עשרים וחמש שנה שמר הסבא על שארית הנר המופלא, כדי לעשות זכר לנס הנפלא, ולהראות לתלמידיו את תוצאות הבטחון המוחלט בה' עד ש... שריפה פרצה בנובהרדוק אשר כילתה בתים רבים, בין השאר, נשרף גם ביתו של הסבא והנר המופלא... דעו לכם אמר הסבא לתלמידיו לאחר השריפה - הנר נשרף, כדי ללמד אותנו כי האדם צריך לבטוח בה' ללא כל הוכחות...

"והנה קמה אלומתי וגם ניצבה" (ל"ז - ז')

לכאורה למילים "קמה" ו"ניצבה" יש אותה משמעות? מתרץ הספורנו, המילה קמה באה לרמוז שיוסף יהיה מלך, אבל לא רמוז בזה אם מעט שנים אם הרבה שנים, לכן באה המילה ניצבה, כדי לומר שמלכותו תתקיים הרבה זמן. ובאמת יוסף מלך במצרים שמונים שנה, ולא מצאנו בכל התנ"ך אדם שמלך שנים כה רבות. והבעל הטורים אומר, שדבר זה נרמז במילה פ - סים, פ - שנות מלכות יוסף מתוך - סים שהם בגימטריה מאה ועשר שנות חייו של יוסף.

רבינו יוסף חיים זיע"א בספר "בן איש חי" (על התורה), שיוסף שהה בבית הכלא במצרים י"ב שנים שהם קמד' חודשים, ובחודש קמ"ה שהיה חודש תשרי מלך על מצרים. וזהו "והנה קמה אלומתי", שבחודש קמה' ניצבה ועמדה מלכותו במצרים, ואז באו האחים והשתחו לו.

מלך או מושל?!

"המלוך תמלוך עלינו אם משול תמשול בנו" (ל"ז - ח) - ההבדל בין מלך למושל, כותב הגר"א מוילנא, מלך מולך ברצון העם, ומושל הוא מי שמושל בחזקה ולא ברצונם. וזה מה שכתוב בתהילים (כ"ב - כ"ט) "כי לה' המלוכה", היינו ישראל מקבלים עול מלכותו ברצון, אבל "ומושל בגויים" בחזקה. אבל לעתיד לבוא, "והיה ה' למלך על כל הארץ", כל העולם יקבלו את עול מלכותו ברצון. וזה המובן כאן: "המלוך תמלוך עלינו" מרצוננו, זה לא יתכן, כי אנחנו שונאים אותך, ומרצוננו לא נמנה אותך למלך. "אם משול תמשול בנו", שמא ראית בחלום שתמשול עלינו בכח? כשם שהחלום הוא שווא שתמלוך עלינו, כך החלום שתמשול בנו הוא גם שקר. ולמעשה, כותב הרב מבריסק, ששתי החלומות התקיימו, כשהאחים הגיעו למצרים והשתחוו לפניו הוא היה בבחינת מושל, כי עשו זאת בעל כרחם, אבל אחרי שיעקב מת, כתוב (נ' - י"ח) "וילכו גם אחיו ויפלו לפניו ויאמרו הננו לך לעבדים", זה ברצון, כמלך.

מוסר השכל

"ויקנאו בו אחיו" (ל"ז - י"א) - פסוק זה נוקב ויורד לתהומות נפשו של האדם. כמו העצל שיכול למנות מאה ואחת סיבות מדוע ימנע מעשיית פעולה פלונית, אבל האמת שהעצלות היא הסיבה היחידה לאי עשיית הפעולה. כך גם יכול להיות אדם שרודף אחר חברו ומתרץ את מעשיו בטעמים וסיבות המצדיקות את מעשיו, אך האמת היא שהוא פשוט מקנא בחברו. וגם פה מעידה התורה "דק מן הדק עד אין נבדק", שוודאי השבטים רדפו אחרי יוסף כדין, ודנו אותו מסיבות שונות ומשונות, וכמבואר במפרשי החומש, אם כמוסר ואם כמספר לשוה"ר. אבל התורה ירדה לסוף עומק דעתם, וחשפה אמת אחרת, חבויה ולא נראית "ויקנאו בו אחיו".

עין הרע?!

אדם אחד רצה לקנות מכונת, אבל אשתו חששה לעין הרע. כשלא הגיעו לעמק השווה, החליטו לשאול את הגאון רבי אהרון לייב שטיינמן זצוק"ל. שאל אותו הרב שטיינמן, אתה יודע את הש"ס בעל פה? לא. מסכת אחת בעל פה? לא. פרק אחד בע"פ? לא. אמר לו ר' אהרן לייב, א"כ אתה יכול לקנות מכונת חדשה, ותגיד לאשתך שאין לה מה לחשוש לקנאתם של אחרים. אם גם פרק אחד אתה לא יודע בע"פ, במה יקנאו בך?

נקודה למחשבה

"ועשה לו כתונת פסים" (ל"ז - ג) - טבע האדם שלפעמים מקנא באנשים, וחושב שלשני יותר ממנו. אנו חולמים להגיע לעושר של השני, רוצים להיות במעמדו, אבל אנחנו לא יודעים שלכל אחד יש את ה"חבילה" שלו. לפעמים אנו מקנאים ומקנאים, ולא יודעים שאנו מקנאים בצרותיו של השני. אומר רבי שלום שבדרון, דוגמא, "וישראל אהב את יוסף מכל בניו ועשה לו כתונת פסים", הרי אותה כתונת פסים, שהיתה סיבה לקנאה של האחים כלפי יוסף, הייתה טווייה מצרות קשות העתידות לבוא עליו: פוטיפר, סחרים, ישמעאלים ומדנים, אך אנשים רואים ואינם יודעים מה הם רואים - "וישנאו אותו".

רעיון מהפרשה

לפעמים אנו מרגישים קנאה, תחושה שאילו היה לנו משהו שיש למישהו אחר, החיים שלנו היו טובים ומאושרים יותר. אבל האמת היא שכל אחד מאיתנו קיבל מהשמיים בדיוק את ה"חבילה" המושלמת של נסיבות החיים המותאמת ע"פ מידותיו המדויקות. פרשתנו מספרת לנו על קנאת בני יעקב באחיהם-יוסף, קנאה שהביאה להשלכתו אל הבור ומכירתו למצרים. אנו למדים מכך אודות גודל הנזק היכול להיגרם לאחד עקב הקנאה באחר, ואי הסתפקות במה שיש לנו. המסר היוצא מכך: במקום להסתכל על השני, הבה נשכיל להשתמש בזמן ובכוחות היקרים שלנו, כדי שנהיה הכי טובים שביכולתנו, ואז ההצלחה הגדולה בוא תבוא!

אקטואליה בפרשה

לכל מקום אליו הגיע היהודי היו בפניו שתי ברירות. האחת, להיטמע במקומיים. ואילו השניה, לשמור על זהותו יחודית. בפרשתנו נודד יוסף מביתו עזוב ונטוש וגולה למצרים. הוא בן 17 בלבד ובכוחות אדירים הוא משמר את זהותו היחודית כעברי. כי להיות יהודי זה הרבה מעבר למוצא אתני. להיות יהודי זה להיות מחויב לעולם ערכים גבוה ששום מדינה מתקדמת ככל שתהיה לא תבלבל אותו. במבחן האמת גם המצרים יודו וימליכו אותו בסוף!

הפתגם: בעיות רבות בעולם היו נפתרות אם היו מדברים אחד עם השני, ולא אחד על השני!!

~ שבת שלום ומבורך ~